

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2023-06-05

Närvarande: F.d. justitierådet Martin Borgeke samt justitieråden Leif Gäverth och Eric M. Runesson

Vissa frågor om justitieråd och advokater

Enligt en lagrådsremiss den 25 maj 2023 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i rättegångsbalken,
2. lag om ändring i lagen (1971:289) om allmänna förvaltningsdomstolar.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av kanslirådet Peter Munck och rättssakkunnige Peter Edwards.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Inledande synpunkter

Remissen har överskriften Vissa frågor om justitieråd och advokater. Enligt Lagrådets uppfattning ger denna rubrik en missvisande bild av innehållet. Den kan ge intryck av att förslagen handlar om något som berör både justitieråd och advokater. I själva verket avser förslagen två helt skilda frågor, nämligen dels utökade möjligheter att förstärka de högsta domstolarna vid bl.a. arbetstoppar, dels höjda straffavgifter för advokater som tilldelas varning av Sveriges advokatsamfund. Det naturliga hade varit att de båda frågorna togs upp i två separata lagstiftningsärenden.

Om regeringen trots denna invändning väljer att gå fram med de skilda förslagen i en och samma proposition bör rubriken ändras. Mera träffande skulle då vara att kalla förslaget: Ändrade regler för tillfällig tjänstgöring i Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen samt höjd straffavgift för advokater som tilldelas varning.

Förslaget till lag om ändring i 3 kap. 4 § rättegångsbalken

För närvarande gäller att den som har avgått med ålderspension från sin anställning som justitieråd får förordnas att tillfälligt tjänstgöra i Högsta domstolen när ett justitieråd på grund av sjukdom eller någon därmed jämförlig omständighet inte kan tjänstgöra i domstolen. Syftet är att domstolen ska kunna fortsätta att arbeta effektivt trots att en ordinarie ledamot under en period är frånvarande.

Förslaget innebär att förordnanden av det här slaget ska kunna meddelas även i två andra situationer. Den ena är när ett justitieråds tjänstgöring har upphört, t.ex. på grund av att han eller hon har fått en annan tjänst, och ett nytt justitieråd ännu inte har tillträtt. Den

andra avser det fallet, att handläggningen av ett eller flera mål vid domstolen under en begränsad tid tar stora resurser i anspråk.

Förordnandena ska gälla i högst sex månader. Om det finns särskilda skäl får ett förordnande förlängas med högst sex månader i taget.

Av remisstexten framgår att möjligheten att förordna ett f.d. justitieråd att tillfälligt tjänstgöra ska kunna användas bl.a. i perioder av förhöjd arbetsbörda i Högsta domstolen. En sådan förhöjd arbetsbörda kan inträffa exempelvis när något mål kräver en mycket lång handläggningstid. Då blir (minst) fem av domstolens ledamöter ianspråktagna för det målet och det kan vara svårt att utnyttja de övriga ledamöternas arbetskraft på ett effektivt sätt. Ett annat exempel är att något avgörande från domstolen får följdverkningar som består i att en större mängd andra mål också måste behandlas. Men syftet med lagändringen är att förstärkningsmöjligheten ska kunna användas också i andra typer av tillfälliga och oförutsedda arbetstoppar. I det sammanhanget nämns (se s. 9 i remissen) att måltillströmningen till Högsta domstolen har ökat med 35 procent de senaste fem åren.

Lagrådet har i sak inga invändningar mot förslaget. Det är förstås viktigt att de högsta domstolarna kan arbeta effektivt och att det finns en viss flexibilitet när det gäller tillgången till arbetskraft vid arbetstoppar. Och några problem med hänvisning till reglerna i regeringsformen uppstår knappast.

Enligt Lagrådets mening kan det emellertid ifrågasättas om den föreslagna lagtexten i fjärde stycket tredje punkten är på kornet, dvs. om formuleringen "handläggningen av ett eller flera mål under en begränsad tid tar stora resurser i anspråk" fullt ut täcker de olika

situationer som avses. Vad Lagrådet närmast tänker på är det fallet att det är den ökade måttillströmningen i sig som är den egentliga orsaken till att ytterligare någon ledamot behövs. (Jfr här vad som sägs i författningskommentaren på s. 22 och som innebär att förordnande ska få ske när ovanligt många mål har kommit in till domstolen utan att det samtidigt pågår handläggning av ett eller flera mål som tar stora resurser i anspråk.)

Lagrrådet anser alltså att det finns ett behov av att ytterligare överväga den föreslagna formuleringen av tredje punkten i lagtexten så att den tydligt omfattar alla de situationer som avses.

När det gäller det föreslagna femte stycket vill Lagrådet ifrågasätta om det inte är naturligt att förordnandets längd anges i förordnandebeslutet. Som förslaget är formulerat kan man få intrycket att förordnandet ska kunna ges tills vidare, dock att det automatiskt upphör efter sex månader om det inte förlängs. Förslagsvis kunde det i femte stycket stå: Ett förordnande enligt fjärde stycket ska avse viss tid, dock högst sex månader.

Förslaget till lag om ändring i lagen om allmänna förvaltningsdomstolar

3 §

Lagrrådet hänvisar här till vad som har anförts beträffande förslaget till ändring i 3 kap. 4 § rättegångsbalken.

Förslaget till lag om ändring i 8 kap. 7 § rättegångsbalken

I remissen föreslås en höjning av den straffavgift som en advokat kan påföras i samband med att denne får en varning av Sveriges advokatsamfunds disciplinnämnd. Det föreslås också att den advokat

som har tilldelats en straffavgift ska kunna överklaga beslutet till en särskilt inrättad nämnd – Sveriges advokatsamfunds straffavgiftsnämnd.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.